

Zavesljala je z lisičjim repom po zraku in kmalu so se dvignili vsi s čarovnico vred. Splavali so nad visoke hrastove vrhe in naprej, naprej, proti Gorjancem tja do morske gladine. Ko so bili prav nad sredino morja — čof, so spustili čarovnico v vodo, sami pa so se kar vrnili domov, kjer so palčki izvolili Barico, da jim je kraljevala, in mačko Mehkodlačko, da jim je lovila miši, ki so jim že od nekdaj pod zemljo podirale njihove temne gradove.

BUC:

Če se zemlja ujezi.

(Pogovor o vulkanih.)

si veste, kajne, da imajo parni stroji na kotlih varnostne zaklopnice, ki se odpirajo in spuščajo paro, kadar je postala napetost v kotlu prevelika. Te varnostne zaklopnice preprečujejo, da bi se kotel razpočil, in povedo stroju nemu mojstru ali vlakovodji, da se je razvila v kotlu velika, prevelika množina pare.

Prav take varnostne zaklopnice ima naša zemlja, ki vsebuje v svoji notranjščini, pod ohlajeno zemeljsko skorjo tekoče kovine, žareče kamenje in pline, ki se vedno gibljejo sem in tja in nikoli ne mirujejo.

Trda zemeljska skorja pa zadržuje vse te ognjene, žareče snovi. Včasih pa se vendar posreči podzemeljskim silam, da se iztrgajo iz objema zemlje in bruhnejo z vso močjo na dan. Žareče, tekoče kamenje (lava) se nagromadi globoko v zemlji in udari z velikanško silo proti površju, predere zemeljsko skorjo in teče v gostih potokih v dolino, uničujoč vse, kar pride v njegovo območje. Cvetочи sadni vrtovi, vinogradi izginejo pod njegovim uničujočim žarom; vasi in mesta se spremenijo v pogorišča in razvaline, celo železni mostovi se raztopijo v grozni vročini, kakor bi bili zgrajeni iz ledu.

Toda to še ni vse. Obenem z lavo puhtijo iz žrela tudi oblaki pepela, pomešani s škodljivimi plini, in vsenaokoli leti kamenje vseh velikosti (vulkan Kotopari v Južni Ameriki je izvrzel pri izbruhu 200.000 kg težko skalo skoraj 16 km daleč). Pred potoki lave se ljudje lahko rešijo, ker so ti potoki ozki in se pomikajo le s hitrostjo pešca. Gorje jim pa, če jih objamejo žareči oblaki in pepelnati dež. S skrivnostno težko silo prasketa ta dež na pokrajino in uniči brez usmiljenja vsako življenje.

Če se je enkrat taka varnostna zaklopka odprla, uporabljajo žareče snovi v notranjščini zemlje vedno in vedno le to odprtino. Pepel in kamenje se uleže okoli lijakastega žrela, nastal je — vulkan.

Na naši zemlji imamo danes preko 400 delujočih vulkanov, od teh jih leži 80 pod morjem. Ne smemo pa misliti, da neprestano bruhajo lavo in pepel. Delujejo le v krajših ali daljših časovnih presledkih. Stromboli (vulkan severne Sicilije) bruhaja žlindro v presledkih 10 do 45 minut. Izbruhi Vezuva in Etne se vrstijo v presledku nekaj let. Vulkan, recimo, lahko miruje tisoč let in še več ter velja splošno že za ugaslega; nenadoma, popolnoma nepričakovano pa prične zopet rohneti. Joj, joj!

Najstrašnejši izbruh, kar ga pozna svetovna zgodovina, je bil leta 1883. Eksplozija vulkana Krakataua na istoimenskem otoku (med Sumatro in Javo) je bila tako silovita, da je odneslo polovico suhe zemlje v morje, na katerem

je nastal 30 m visok val, ki je preplaval vse sosednje otoke in upropastil življenja 40.000 ljudi. Od vulkana izbruhani pepel je plaval še nekaj let v zraku. Vetri so ga zanesli celo v naše kraje, kjer je padal šele leta 1889. na naše strehe.

Hudo katastrofo je doživelo l. 1902. mesto St. Pierre na otoku Martinique (Antili). Ko se je odprla gora Mont Pelée, pod katere vznožjem leži imenovano mesto, je izbruhnil iz njegovega žrela žareč oblak, ki se je z besno hitrostjo približal mestu. 30.000 ljudi se je zadržilo v njegovi ognjeni sapi. Tekoče lave pri tem izbruhu ni bilo, pač pa je nastal v vrhu žrela 700 m visok stožec lave, ki je cele mesece razsvetljeval kakor dolga žareča igla vso daljno okolico in je končno z grmečim hruščem padel nazaj v žrelo.

Vezuv je edini evropski vulkan, ki še včasih tistih 80.000 ljudi, ki stanujejo na njegovem pobočju, temeljito prestraši in zbega. Njegov vrh bruha trajno oblake dima. V starem veku so mislili, da je že davno ugasnil; toda l. 79. po Kristusu je kar nenadoma zopet izbruhnil in popolnoma zasul cvetoča mesta Pompeji, Herkulanum in Stabije. Razvaline teh mest, ki nam prikazujejo jasno sliko takratnega življenja Rimljanov, so ohranjene še danes.

Leta 1631. so doživeli Neapolitanci strašno jezo te gore; vrh se ji je preklal na dvoje. Šest mest je postalo preko noči razvalina in usmrčenih je bilo preko 3000 ljudi.

S strahom in bojznijo, ki izhaja od vulkanov, pa prihaja — čudno — obenem tudi blagoslov, ki bi ga ljudje, naseljeni v njihovih bližinah, težko pogrešali. — Izmetana množina lave in pepela se nabira okoli žrela v velikem obsegu in tvori izvrstno, rodovitno zemljo. Pridne roke ustvarjajo na njej vinske gorice in oranžne gaje, ki uspevajo v bajni plodnosti. Vse zeleni v tej blagoslovljeni zemlji, vse poganja in cvete — in žetve dajejo polne skednje in šrambe južnega sadja.

Toda — neke noči pa bo nastal morda spet ta nepričakovani, a tako naravni pojav izbruha. Žrelo se bo odprlo, grozno žuleč in rohneč, in na cvetoče njive in grede bodo padale žareče bombe, žvepleni plini in pepel. In zemlja sama bo med bliskom in grmenjem uničila zopet vse, kar je pravkar rodila.

Čuden mojster.

*Da, škarjice ima,
pa misliš, da suknjice striči zna?
V črni smo jih iz potoka dobili,
a v rdeči so se iz lonca kadili.*

